

Közzététel: 2022. április 12.

A tanulmány címe:

A hiányzó kereskedős áfacsalás miatt végzett importkiigazítás a magyarországi nemzeti számlákban 2015 és 2020 között

Szerzők:

RITZLNÉ KAZIMIR ILDIKÓ,
a KSH vezető-hivatalifőtanácsosa
E-mail: Ildiko.Ritzlne@ksh.hu

MÁTÉNÉ BELLA KLAUDIA,
a KSH vezető-hivatalifőtanácsosa
E-mail: Klaudia.Bella@ksh.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2022.4.hu0383>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Statisztikai Szemle c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:
„*Forrás: Statisztikai Szemle c. folyóirat 100. évfolyam 4. számában megjelent, Ritzlné Kazimir Ildikó, Máténé Bella Klaudia által írt, 'A hiányzó kereskedős áfacsalás miatt végzett importkiigazítás a magyarországi nemzeti számlákban 2015 és 2020 között'* című tanulmány (link csatolása)”
7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Ritzlné Kazimir Ildikó – Máténé Bella Klaudia

A hiányzó kereskedős áfacsalás miatt végzett importkiigazítás a magyarországi nemzeti számlákban 2015 és 2020 között

Import adjustment due to missing trader intra-Community VAT fraud in Hungarian national accounts between 2015 and 2020

RITZLNÉ KAZIMIR ILDIKÓ,
a KSH vezető-hivatalifőtanácsosa¹
E-mail: Ildiko.Ritzlne@ksh.hu

MÁTÉNÉ BELLA KLAUDIA,
a KSH vezető-hivatalifőtanácsosa
E-mail: Klaudia.Bella@ksh.hu

A hiányzó kereskedős áfacsalás a határon átnyúló áfacsalások közé tartozik, és súlyos problémát jelent az Európai Unióban. Mindemellett eddig csak kevés becslés készült az ennek következtében be nem fizetett áfa összegének megállapítására, ami a Közösségen belül 20-100 milliárd euróra tehető. A hiányzó kereskedős áfacsalások értékének meghatározása tehát lényeges és egyben érdekes kihívás; erre vállalkoznak a szerzők is, amelyhez egy új becslési eljárást dolgoztak ki, lévén, hogy a nemzetközi szakirodalomban nem áll rendelkezésre ezzel kapcsolatos módszertan. Eredményeik szerint a hiányzó import a nemzeti számlákban elszámolt import 0,3-0,5 százaléka lehetett 2015 és 2020 között, amelynek átlagosan 52 százaléka volt ilyen jellegű áfacsalásokhoz köthető.

TÁRGYSZÓ: hiányzó kereskedős áfacsalás, adminisztratív adatok felhasználása, nem megfigyelt gazdaság

Missing trader intra-Community (MTIC) fraud is a cross-border value added tax (VAT) fraud and a serious problem in the European Union. However, only few estimates have been made of the resulting amount of unpaid VAT, which ranges from €20 billion to €100 billion in the Community. Determining the magnitude and evolution of MTIC VAT frauds are therefore an important and interesting challenge; and this is what the authors also undertake. For this purpose, a new estimation procedure has been developed, given that no relevant estimation methodology is available in the international literature. Using this method, the authors calculate imports not detected due to MTIC VAT fraud and the amount of VAT not paid to the budget because of this fraud. According to their results, the missing imports may have been between 0.3 and 0.5% of the imports recorded in the national accounts between 2015 and 2020, of which an average of 52% was due to MTIC VAT fraud.

KEYWORD: MTIC VAT fraud, use of administrative data, unobserved economy

¹ A tanulmány írásakor.

Az általános forgalmi adó (áfa; angolul value added tax, VAT) az egyik legfontosabb közvetett adónem az EU (Európai Unió) tagországaiban, *Cnossen* [1990] szerint a legegyszerűbb, amellyel jelentős adóbevételhez lehet jutni. Az áfacsalás ugyanakkor évek óta komoly fenyegetést jelent az áfa „működőképességére”. *Szabó* [2019], valamint *Fedeli és Forte* [2011a] az ilyen jellegű szabálysértéseket/bűncselekményeket két fő kategóriára, hazai és határon átnyúló áfacsalásra bontja. A Magyarországon elkövetett áfacsalások értékére *Ritzlné Kazimir és Máténé Bella* [2020] végeztek becslést.

A jelen vizsgálatunk tárgyát képező, ún. hiányzó kereskedő révén elkövetett Közösségen belüli áfacsalás (missing trader intra-Community [MTIC] VAT fraud) a határon átnyúló áfacsalások kategóriájába tartozik. Ezt a csalástípust rendszerint szervezett bűnözői csoportok követik el, amelyek azt használják ki, hogy a határon átnyúló kereskedés során az áruk mozgása áfamentes. A közösségi rendszerrel visszaélve, az (importáló) hiányzó kereskedő az értékesítésre felszámított áfát a célországban nem fizeti be a költségvetésbe, mert a továbbértékesítés után egyszerűen eltűnik. (*European Commission* [2018])

A MTIC-áfacsalás tehát az EU belső piacán érvényes áfaszabályok kijátszásán alapul, amely 1993. január 1-je óta létezik, ugyanis ekkor törölték el a Közösségen belüli kereskedelmi korlátokat, és vezették be a tagországok azt az adózási rendszert, amelyben az EU területén lebonyolított tranzakciók után a célországban kell megfizetni az áfát, mégpedig az ott alkalmazott áfakulccsal. A Közösségen belüli export ennek megfelelően áfamentes (*Podlipnik* [2012]). Magyarország 2004-ben csatlakozott az EU-hoz, és ezzel egy időben megjelent hazánkban is a MTIC-áfacsalás.

Podlipnik [2012] szerint a MTIC-áfacsalás az áfacsalások egyik legnagyobb tétele az EU-ban; egyes becslések szerint összege évi 20–30 milliárd euró, de elérheti akár a 100 milliárd eurót is (*Borselli* [2011] 18. old., *Podlipnik* [2012] 1. old.). Az *Europol* [2019] számításai alapján évente 60 milliárd eurót tesz ki a Közösségen. E csalástípus 80 százalékát szervezett bűnözői csoportok követik el (*Lamensch-Ceci* [2018]), és a veszteségből kb. 5–14 milliárd euró Németország területén realizálódik (*Abukari-Turksen* [2021]).

A szakirodalomban nem találtunk olyan, hivatalos statisztikai célra alkalmas, részletes módszertani leírást, amellyel a nemzeti számlákból e csalástípus miatt hiányzó import értéke becsülhető lenne. A MTIC-áfacsalás ugyanakkor a nem megfigyelt gazdaság részét képezi, ezért számszerűsítése fontos feladat. Az Eurostat által alkalmazott „táblás megközelítés” (Tabular Approach to Exhaustiveness) módszerta-

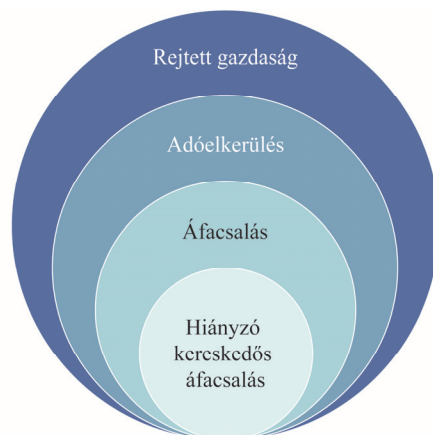
ni ajánlásokat fogalmaz meg a nem megfigyelt gazdaság kategóriáinak becslésére, de nem tér ki konkrétan a MTIC-áfacsalásra. Mint említettük, Magyarországon már készült becslés (*Ritzlné Kazimir–Máténé Bella* [2020]) a hazai áfacsalások mértékének megállapítása céljából, ám az nem terjedt ki a határon átnyúló MTIC-áfacsalásra, és a szerzők által ismertetett módszertan nem alkalmas annak meghatározására. E tétel azonban nem elhanyagolható, melyre a szakirodalmi források egyértelműen felhívják a figyelmet. Jelen tanulmányban ezért egy olyan általunk kidolgozott, új módszert mutatunk be, amely lehetséges megközelítést ad a MTIC-áfacsalással érintett magyarországi import nagyságára.

1. Szakirodalmi áttekintés

Elsőként fontos említést tenni arról, hogy miként értékeljük a MTIC-áfacsalással kapcsolatos tételeket a nemzeti számlák szempontjából. Az ilyen tranzakciók a nemzeti számlákban különböző mutatókat érinthetnek, de vannak olyanok is (például akkor, ha a gazdasági tulajdon valójában nem változik az ügyletek során), amelyek elszámolása nem kerül be a számlasorozatba. A MTIC-áfacsalás a külkereskedelemhez kötődik, könyvelése a termékek és szolgáltatások számlán történik. Amennyiben a MTIC-áfacsalással érintett import nem megfigyelt, mert a hiányzó kereskedő azt részben vagy egészben nem jelenti, akkor a hiányzó összeget is a teljesség érdekében a termékek és szolgáltatások számlán kell szerepeltetni, mivel annak elszámolása a GDP-t érinti. A be nem fizetett adót akkor szükséges könyvelni, ha felszámításra kerül, és a csalást elkövetők számára működési eredményt jelent. Ebben az esetben a be nem fizetett adó a már említett termékek és szolgáltatások számlán, a kibocsátás részeként jelenik meg.

A hiányzó import és a be nem fizetett adó – mint már említettük – a nem megfigyelt gazdaság részét képezik. A rejtett gazdaság és a MTIC-áfacsalás kapcsolatát az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra. A rejtett gazdaság és a MTIC-áfacsolás kapcsolata
(Relationship between the hidden economy and MTIC VAT frauds)

Forrás: Saját szerkesztés Butu–Brezeanu–Ghetu [2020] alapján.

A már említett, nemzeti számlák szempontjából irányadó táblás megközelítés hét kategóriát különböztet meg. Ezek a következők:

- N1: regisztrálásra kötelezett, de azt elmulasztó termelők;
- N2: nem regisztrált, illegális tevékenységet végzők;
- N3: regisztrációra nem kötelezett kistermelők;
- N4: statisztikai megfigyelésekből kimaradó társas vállalkozások;
- N5: statisztikai megfigyelésekből kimaradó egyéni vállalkozók;
- N6: hivatalos nyilvántartásokból torzított adatközlés miatt ki-maradó gazdasági teljesítmény;
- N7: egyéb statisztikai hiányosságok. (Murai–Ritzlné Kazimir [2011])

A rejtett gazdaság különböző kategóriáiba sorolható tevékenységeknek tehát csak egyike az adóelkerülés és ezen belül a MTIC-áfacsolás, amelyek a többféle adónemet, járulékot is érintő N6-ba tartoznak. Áfacsolás többféle módon követhető el, az 1. táblázat Keen és Smith [2007] kategorizálását mutatja be.

Az 1. ábra és az 1. táblázat alapján tehát a MTIC-áfacsolás az áfacsolás egy speciális fajtája, amely többféle modell szerint tipizálható. Súlyom [2015] úgy véli, hogy a MTIC-áfacsolás leggyakrabban előforduló formája a „beszerzési típusú” (másként felvásárlásos) áfacsolás, amikor a csalási lánc nem a kiindulási, hanem egy másik tagállamban ér véget. További jellemző forma a „körbeszámlázásos” (körhinta-) csalás, ahol a csalási lánc visszatér az eredeti értékesítési országba. Ez utóbbi esetben ugyanaz az áru a láncban akár többször is megfordulhat.

1. táblázat

Az áfacsalás tipikus esetei
(Typical cases of VAT fraud)

Eset	Jellemző
Árbevétel aluljelentése	Leggyakrabban a számlakiállítás elmulasztásával.
Áfaregisztráció elmulasztása	Akkor, amikor az árbevétel az alanyi áfamentességi határ közelében mozog.
Termékek rossz besorolása	Különböző áfakulcsú termékek vagy adóköteles és adómentes termékek forgalmazása esetén.
Saját előállítású termékek és szolgáltatások adózásának elmulasztása	A vállalkozások saját előállítású termékeinek és szolgáltatásainak tulajdonos vagy munkavállalók általi elfogyasztása/igénybevétele esetén.
Beszedett, de be nem fizetett áfa	Hamis elszámolás vagy MTIC-áfacsalás útján.
Importáfa befizetésének elmulasztása	A Közösségen kívüli, harmadik országból származó áruk importadója befizetésének elmulasztásakor.

Forrás: Saját szerkesztés Keen és Smith [2007] alapján.

Az Európai Bizottság „The concept of Tax Gaps Report III: MTIC Fraud Gap estimation methodologies” (A III. Adórésjelentés koncepciója: a MTIC-áfacsalás mértékének becslésére szolgáló módszertanok) című kiadványa a MTIC-áfacsalásra részletesebb osztályozást tartalmaz: felvásárlásos (acquisition) áfacsalás, körhintacsálás (carousel fraud), körhintacsálás puffercéggel, körbeszámlázásos csalás (cross-invoicer), ellentétes kereskedés, háromszög-kereskedelem, illetve közösségi beszerzésként beállított hazai értékesítés (*European Commission* [2018]).

A *felvásárlásos áfacsalás* a MTIC-áfacsalás legegyszerűbb és egyik leggyakoribb esete. Ekkor a külföldi eladótól a hiányzó kereskedő megvásárolja a terméket, importálja belföldre, ahol az ottani áfaszabályoknak megfelelően értékesíti, az áfát azonban nem fizeti be a költségvetésnek.

Az előző modell kiterjesztése, a *körhintacsálás* szintén gyakori. Ebben az esetben a hiányzó kereskedő egy olyan vállalkozásnak értékesíti belföldön az importált terméket, amely azt exportálja, eladja az eredeti értékesítő cégnek (exportőrnek), és így a termék – legalábbis papíron – visszajut a kiinduló országba, majd a lánc újraindul. E típust e körforgás miatt nevezik körhintacsálásnak.

A *körhintacsálás puffercéggel* nagyon hasonló az előzőhöz, annyi változtatással, hogy a hiányzó kereskedő belföldön egy puffervállalkozásnak értékesíti a terméket, és az továbbértékesíti annak a vállalkozásnak, amely végül eladja az exportőrnek.

A *körbeszámlázásos csalás* a felvásárlásos áfacsalás kiterjesztése oly módon, hogy a hiányzó kereskedő egyrészt fiktív számlákkal nem létező belföldi beszerzése-

ket számol el, hogy adókötelezettségét csökkentse, másrészt fiktív exportot könyvel le. Ebben az esetben azonban nem tűnik el azonnal a tranzakció végrehajtása után.

Az *ellentétes kereskedés* az előzőkhöz képest bonyolultabb. Célja az adóhatóság számára átláthatatlan értékesítési hálózat létrehozása. A tranzakciók kettőnél több tagországot is érintenek, és a hálózat cégei között „hiányzó kereskedős”, illetve szabályos kereskedelmi tranzakciók is zajlanak, amelyek az importáló tagállamban egy cégnél futnak össze. Később ettől kiindulva a termékeket harmadik tagállamba exportálják.

A *háromszög-kereskedés* az előbbi egyszerűbb változata, amelynél a MTIC-áfacsalás a harmadik tagállamba történő értékesítéskor valósul meg.

A *közösségi beszerzésként beállított hazai értékesítés* egy meglehetősen egyszerű családi forma. Ekkor a Közösségen belüli kereskedelemként dokumentált ügylet voltaképpen belföldi értékesítés, amelyet az áfamentes értékesítés érdekében tüntetnek fel exportként. (*European Commission* [2018])

E modellekben közös, hogy a hiányzó kereskedő importálja a terméket vagy a szolgáltatást (a körbeszámlázásos modell esetében még exportál is). Áfacsalás úgy keletkezik, hogy az importra jutó fizetendő áfa továbbértékesítés esetén levonhatóvá válik, azonban az importőr (hiányzó kereskedő) az ekkor keletkező áfafizetési kötelezettségét már nem teljesíti. E cégeknek rendszerint nincs vagyona; tisztviselőik számos esetben elérhetetlenek; tulajdonosaik, vezetőik fiktívek; ezért a vállalkozások adóellenőrzésbe vonása értelmetlen, és az adó behajtása lehetetlen. (*Borselli* [2011] 10. old.)

Podlipnik [2012] történeti áttekintése alapján az áfacsalások e formája először a mobiltelefonok és a számítógépes chipek esetében jelent meg, majd fokozatosan áterjedt más termékek, többek között az új és használt gépjárművek, a faárúk, az alkohol- és dohánytermékek, az olaj és olajszármazékok, valamint a gáz és az elektromos áram kereskedelmére is. Végül a szolgáltatások körében is elterjedt vált, különösen a szoftver-, a licenc- és az emissziósjog-kereskedelemben, ahol – immateriális termékekről lévén szó – nincs szükség a javak szállítására. *Frunza, Guegan és Thiebaut* [2010] a szén-dioxid-kvóták kereskedelmét vizsgálták 2008 végén, illetve 2009 elején, és modelljük alapján 1,3 milliárd eurós MTIC-áfacsalást becsültek az Európai Unió egészére. *Ainsworth* [2010] szintén a szén-dioxid-kvóta kereskedelmében elkövetett áfacsalásokról nyújt részletes áttekintést, valamint bemutatja a VoIP²-szolgáltatásokhoz kötődő bűncselekményeket is 2003-tól a világ számos régiójára.

A MTIC-áfacsalás által érintett termékek köre tehát széles. Általában könnyebb ilyen jellegű csalásokat elkövetni homogén, osztható, nem beazonosítható tömegárúk esetén, de jellemző a használt autók és gépjármű-alkatrészek importjára is.

² Internetprotokoll feletti hangátvitel (voice over IP, VoIP).

Az adóhatóság híradásai, újságcikkek, illetve az Európai Bíróság döntései (*Jakobbson* [2013], *Sólyom* [2015]) alapján összegyűjtöttük, hogy mely termékekkel kapcsolatban derült fény Magyarországon MTIC-áfacsalásos ügyletekre 2004-től kezdve. Több évből is találtunk híreket áfacsaló cukor- és étolaj-kereskedőkről, de olyanokat is, amelyek a húsipari termékek, sertéshús, gabona, műtrágya, textilipari termékek, zöldség-gyümölcs, szója, csokoládé, sajt és tej kereskedelmében elkövetett költségvetési csalásokról számolnak be.

Frunza ([2019] 47. old.) kiemeli, hogy Magyarország élelmiszerpiaca 2012-ben a 27 százalékos áfakulcs bevezetése után vált vonzóvá az áfacsalók számára. Ennek az lett a következménye, hogy azok a vállalkozások, amelyek áfacsalással érintett tranzakciókból szerzik be termékeiket, jelentősen csökkenteni tudják az élelmiszerárakat, ami a törvényesen működő cégek számára tetemes károkat okoz. Például az Egyesült Államokbeli székhelyű, de hazánkban is működő Bunge Zrt. évi 1 milliárd forintra becsülte a 2012 és 2013 közötti időszakban emiatt keletkezett veszteségét az étolaj, cukor, kávé és hústermékek piacán.

A gyártott termékek egy része közvetlenül a hazai fogyasztás részévé válik, másik részük viszont a termelési folyamatok (folyó termelőfelhasználás) inputja lesz, vagy exportra kerül. *Fedeli* és *Forte* [2011b], [2012a], [2012b] az áfacsalás okozta károkat játékelméleti modellek segítségével vizsgálták. Eredményük szerint e károk között nemcsak az állam bevételkiesése szerepel, de a versenytorzítás is, ami hosszú távon rontja a törvényesen működő cégek jövedelmezőségét. A célországban ugyan az alacsony árakból származó fogyasztói hasznosság meghaladhatja a károkat, a fogyasztók számára azonban semmiképp sem lehet előnyös a rejtett gazdaság méretének növekedése. *Aronwitz*, *Laagland* és *Paulides* ([1996] 54. old.) szintén az áfacsalás versenytorzító hatását emelik ki, amely akár azt is eredményezheti, hogy egyre több kis- és középvállalat mutat tisztességtelen magatartást.

Borselli ([2011] 13–14., 17. old.) hangsúlyozza, e jelenség a nemzeti számlás kalkulációkat is befolyásolja, ugyanis az import „aluljelentett” lesz, az export viszont nem. Ennek az az oka, hogy a hiányzó kereskedő nem nyújtja be az Intrastat-bevallást, míg az exportadatok magukban foglalják a csaláshoz kötődő tevékenységet.³ A nemzeti számlás külkereskedelmi értékeknek ezért tartalmazniuk kell a MTIC-áfacsalásra vonatkozó kiigazításokat. Az ONS (UK Office for National Statistics – az Egyesült Királyság Nemzeti Statisztikai Hivatala) 2011-ben tett közzé az Adó- és Vámhivatal (HM Revenue and Customs, HMRC) által ily módon számított importadatokat (a számítások módszerét nem publikálták), melyeket *Borselli* [2011] áfarésadatokhoz viszonyít. A szerző megállapítja, hogy a MTIC-áfacsalások 2000 és 2010 között az áfarés 11,0–19,4 százaléka körül mozogtak,

³ A Közösségen belüli forgalmazók kötelesek az összes érintett EU-tagállamban nyilatkozni a külkereskedelmi tevékenységükről (lásd: https://www.ksh.hu/intrastat_altalanos_tudnivalok).

és 13–23 milliárd eurót tettek ki az EU-ban. *Keen* és *Smith* [2007] a HMRC által 2001–2002-re készített becslést ismertetik; eszerint az Egyesült Királyságban az áfarés 10,2–14,6 százalék között volt a vizsgált időszakban, míg a *MTIC-áfacsalások aránya a teljes adókötelezettséghez viszonyítva 2,5–3,9 százalékot tett ki*.

Krzikallová és *Tošenovský* [2020] rámutatnak, az áfacsalás mértéke megnő olyan időszakokban, amikor a társadalom más problémákkal szembesül. Ilyen probléma lehet például a Covid19-járvány, ekkor ugyanis az adóhatósági ellenőrzések is korlátozottak.

Borselli [2011] általánosságban megállapítja, hogy a tagországok közötti kereszttellenőrzési adatok nem felelnek meg becslési célokra, mivel az adatokban jelentkező aszimmetriát más tényezők is okozhatják, többek között az árfolyamhatások, a jelentések időbeli eltérései, valamint az eltérő vámtarifaszámok használata az exportáló és az importáló által.

2. Felhasznált adatok és alkalmazott módszer

A MTIC-áfacsalás vizsgálata során az elsődleges célunk az volt, hogy a nem megfigyelt import nagyságát számszerűsítsük. Ehhez elsőként meg kellett határozni az elemzésünk célcsoportját. A pénzügyi nyomozások szempontjából a hálózatok felderítése elsődleges fontosságú a büntetőügyek sikeres megoldása és a jövőbeli csalások megelőzése érdekében, ez azonban a statisztika eszköztárával nem megvalósítható. Amennyiben a nem jelentett import és áfa becslése a cél, érdemes a hiányzó kereskedőkhöz köthető pontok azonosítására fókuszálni. A láncolatban szereplő többi vállalkozás adatai megfigyeltek, a statisztikák által jól lefedettek.

Emellett fontos a fogalmi lehatárolás, az áfacsalás különböző típusainak azonosítása is. Mint arról már volt szó, a MTIC-áfacsalás két legfontosabb megjelenési formája a körhinta- és a felvásárlásos áfacsalás. Az importot mindkettő érinti, ha jelentős mértékben, akkor az export kiigazítása is szükségessé válhat. Mivel tanulmányunk célja kizárólag a nem megfigyelt import nagyságának becslése, nem teszünk különbséget e két áfacsalástípusban érintett vállalkozások között.

A MTIC-áfacsalás becslésére a következő statisztikai és adminisztratív adatok használhatók fel:

- a) kényszertörölt vállalkozások és partnercégeik adatai,
- b) belföldi áfaadatok (65A és 65M számú áfabevallások),

- c) héa⁴-információcsere-rendszer (angolul VAT Information Exchange System, VIES) adatai,
- d) vállalkozások teljesítményére vonatkozó adatbázis adatai,
- e) járulékbemlét adatok (08-as számú bevallás),
- f) tükörstatisztikák,
- g) Eurofisc-információcsere-adatok.

A felsorolt adatokat a g) pontban szereplők kivételével mind tekintetbe vettük a becslési eljárásban a lehetséges hiányzó kereskedők azonosításakor. Az egyedi, vállalkozásszintű a)–e) kategóriák esetén a vizsgálatot két részre osztottuk. Első esetben a kényszertörölt vállalkozások halmazából indultunk ki, és ezt úgy szűkítettük, hogy kivettük belőle a hiányzó kereskedőknek nem tekinthető cégeket. Az így kapott halmazon pedig megbecsültük a nem jelentett import és a be nem fizetett áfa nagyságát. A második esetben a VIES- és a hazai áfabevallási adatok összevetésével azonosítottuk a potenciálisan hiányzó kereskedők halmazát, amelyet a VIES hibáinak figyelembevételével és teljesítményadatok segítségével korrigáltunk.

A tükörstatisztikák (f) kategória) termék- és országszintű külkereskedelmi adatokat tartalmaznak, melyeknél a diszkrepanciákat meghatározva vizsgáltuk a MTIC-áfacsulás jelenségét.

A g) pontban említett Eurofisc-rendszer a Tanács 904/2010/EU rendeletével (*Az Európai Unió Hivatalos Lapja* [2010]) jött létre, és az adóhatóságok közötti adatcserét szolgálja. Rajta keresztül a tagállamok közzétehetik a tudomásukra jutott fontos információkat, bizonyos adatokat automatikusan megosztanak a többi tagállammal vagy kérésre továbbítják számukra, valamint közös ellenőrzéseket végeznek. A rendszer adataihoz egyelőre nincs hozzáférésünk, így nem tudtuk megvizsgálni, hogy ezek felhasználhatók-e a becsléshez. A továbbiakban az előbb röviden bemutatott lépéseket részletesebben is ismertetjük.

2.1. Kényszertörölt vállalkozások vizsgálata

A kényszertörölési eljárást 2014. július 1-jei hatállyal vezették be Magyarországon. A cégbíróság ennek keretében szünteti meg azokat a cégeket, amelyeket rendellenesen, illetve nem működőnek talál. A jogerősen elrendelt kényszertörölési eljárást visszafordítani nem lehet, az mindenképpen a vállalkozás megszüntetésével zárul.

A kényszertörölést „A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény” szabályozza (*Magyar Közlöny* [2006]), amelyet a 2013. évi CCLII. törvény módosított (112.§; *Magyar Közlöny* [2013]).

⁴ Hozzáadottérték-adó (héa).

A jogszabály 116.§ (1) bekezdése szerint „a cégbíróság kényszertörlési eljárás megindítását rendeli el, ha

- a) a céget megszűntnek nyilvánítja,
- b) a cég a végelszámolást három éven belül nem fejezte be és törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő,
- c) a cég a végelszámolás általános szabályaira történő áttérést nem hajtotta végre, vagy
- d) a cég jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be, és végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye.

A kényszertörlési eljárás megindítását elrendelő végzés ellen fellebbezésnek és felülvizgálatnak van helye.”

Az előbbiek alapján a végelszámolás alá került cégek esetében is sor kerülhet kényszertörlésre. A 2006. évi V. törvény 94.§ (1) pontja (*Magyar Közlöny* [2006]) értelmében „A cég jogutód nélkül történő megszűnése esetén – ha a cég nem fizetésképtelen, és a cégre vonatkozó jogszabály eltérő rendelkezést nem tartalmaz – végelszámolásnak van helye.” A végelszámolás intézménye tehát a nem fizetésképtelen vállalkozások jogutód nélküli megszüntetésére szolgál, amelyet azok legfőbb szerve jogosult elhatározni. A hiányzó kereskedő vállalkozásokat azonban az áfafizetési kötelezettség nem teljesítése miatt közvetlenül kényszertörlik, így nem fordulhat elő, hogy azok végelszámolásból kerüljenek kényszertörlés alá. Ezen okfejtés alapján a hiányzó kereskedők nem lehetnek végelszámolás alatt levő cégek (ez utóbbiakat ezért nem vesszük figyelembe a vizsgálatunkban), hiszen a be nem fizetett áfa összegét – mivel nem rendelkeznek eszközökkel – nem lehet tőlük behajtani.

A cégtörvény a kényszertörlési eljárás vonatkozásában az „elérhető vezető tisztségviselő” kifejezést használja, ezzel utalva arra, hogy a kényszertörölt vállalkozások vezető tisztségviselői általában nem elérhetők. Kényszertörlés esetén a cég tagjait negatív következmények sújtják. Ha a korlátozott tagi felelősséggel működő céget a cégbíróság ily módon törölte a cégjegyzékből, „az a volt tag, aki a kényszertörlési eljárás megindulását megelőző három éven belül ruházta át részesedését, korlátlanul felel a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, amennyiben tagsági jogviszonya alatt visszaélt a korlátlan felelősségével, vagy részesedésének átruházásakor rosszhiszemű volt.” (2006. évi V. törvény 118/A.§; *Magyar Közlöny* [2006]) A cég vezető tisztségviselője az okozott hátrány erejéig felel a kielégítetlenül maradt hitelezői követelésekért, ha feladatait nem a hitelezői érdekek figyelembevételével látta el. (118/B.§) Továbbá a tag és a vezető tisztségviselő öt évre eltiltható attól, hogy gazdasági társaságban többségi befolyást, illetve vezető tisztségviselői, cégvezetői és felügyelőbizottsági pozíciót szerezzen. (9/B.§, 9/C.§)

Mindezek alapján a következők feltételezhetők:

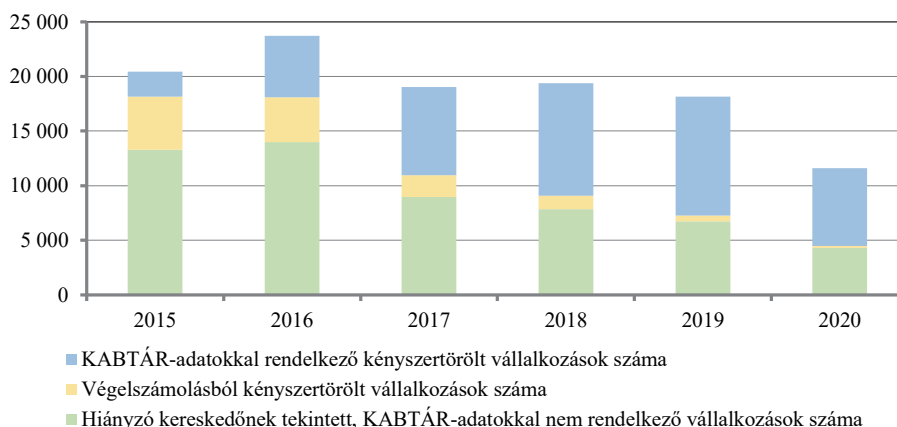
1. A hiányzó kereskedő cégek bizonyos idő után biztosan kényszertörlésre kerülnek. E jogintézmény felállításakor a jogalkotó kifeje-

zetten arra törekedett, hogy az áfacslás céljából létrehozott cégek tagjait, tisztségviselőit megakadályozza abban, hogy más cégekben hasonló tevékenységeket végezzenek a jövőben.

2. A jogszabály alapján nem jelenthető ki, hogy minden kénysztörölt cég hiányzó kereskedő.

A 2. pontban leírtak miatt a kénysztörölt cégek halmazán belül azonosítani kell a hiányzó kereskedőnek tekinthető vállalkozásokat. E célból azzal a feltételezéssel élünk, hogy a hiányzó kereskedők (társasági adóbevallásban, éves gazdaságstatisztikai kérdőíven, járulékbavallásban megadandó) teljesítményadatai a korábbi évekre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre, vagy értékük nulla, annak ellenére, hogy elméletileg működő vállalkozások. (A KSH [Központi Statisztikai Hivatal] az éves teljesítményadatokat a szükséges keresztellenőrzések, vizsgálatok, pótlási eljárások végrehajtása után az ún. KABTÁR-adatbázisban tárolja.) Ennek megfelelően először a KSH Gazdasági Szervezetek Regisztere alapján azonosítottuk a kénysztörölt vállalkozásokat, majd ezek halmazából kiszűrtük azokat, amelyeknek voltak a KABTÁR-ban 2015 és 2020 között kibocsátásra, folyó termelőfelhasználásra és statisztikai állományi létszámra vonatkozó adatai, vagy végelszámolásból kerültek kénysztörölés alá. A végelszámolás alatt álló vállalkozásokat szintén a KSH Gazdasági Szervezetek Regisztere alapján határoztuk meg. Bár a KABTÁR számos pótlási, becslési algoritmust tartalmaz; feltételezésünk szerint a hiányzó kereskedő vállalkozásoknak működésük alatt nincs gazdasági tevékenységük, és így az adatbázisban nincs becsült vagy pótolts teljesítményadatuk sem. A 2. ábra a kénysztörölt vállalkozások számának 2015 és 2020 közötti megoszlását mutatja be aszerint, hogy rendelkezésre állnak-e teljesítményadataik a KABTÁR-ban, illetve végelszámolás során kénysztörölték-e őket.

2. ábra. A kénysztörölt vállalkozások számának megoszlása
(Distribution of the number of enterprises forcibly cancelled)

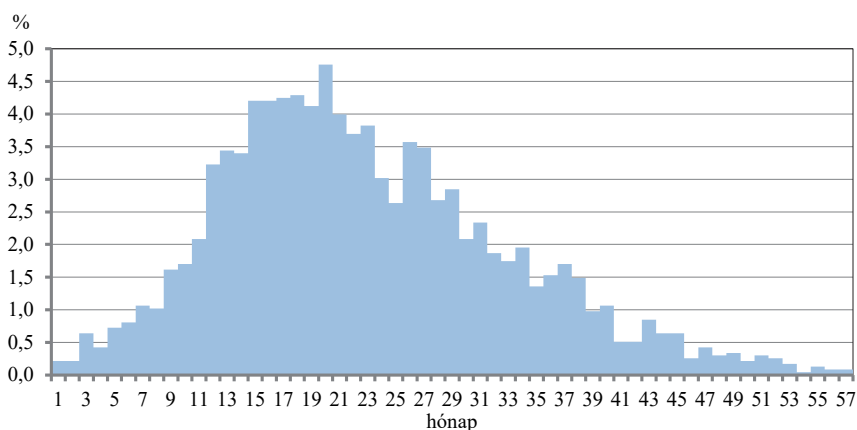
A következő lépésben a hiányzó kereskedőnek tekintett vállalkozások áfaadatait vizsgáltuk. Az áfabevallás gyakorisága Magyarországon havi, negyedéves és éves lehet. Becslésünkhöz az áfabevallásokat tartalmazó (a kitöltött 65A alnyomtatványok alapján összeállított) adatbázisban szereplő adatokat törzsszám szerint aggregáltuk a 2015–2020-as évekre, a következő mutatókra:

- a) fizetendő áfa alapja,
- b) fizetendő áfa,
- c) előzetesen felszámított áfa alapja,
- d) előzetesen felszámított áfa,
- e) EU-s termékimport,
- f) üres bevallások száma (a fizetendő áfa és az előzetes áfa alapja egyaránt nulla),
- g) nem üres bevallások száma (a fizetendő áfa és/vagy az előzetes áfa alapja nem nulla).

Ezt követően a belföldi összesítő jelentésből (áfabevallás 65M alnyomtatványa) kikeresetük azokat a tranzakciókat, ahol a partnert (eladót) hiányzó kereskedőként azonosítottuk, illetve összesítettük a tranzakciók nettó értékét és az erre jutó áfát.

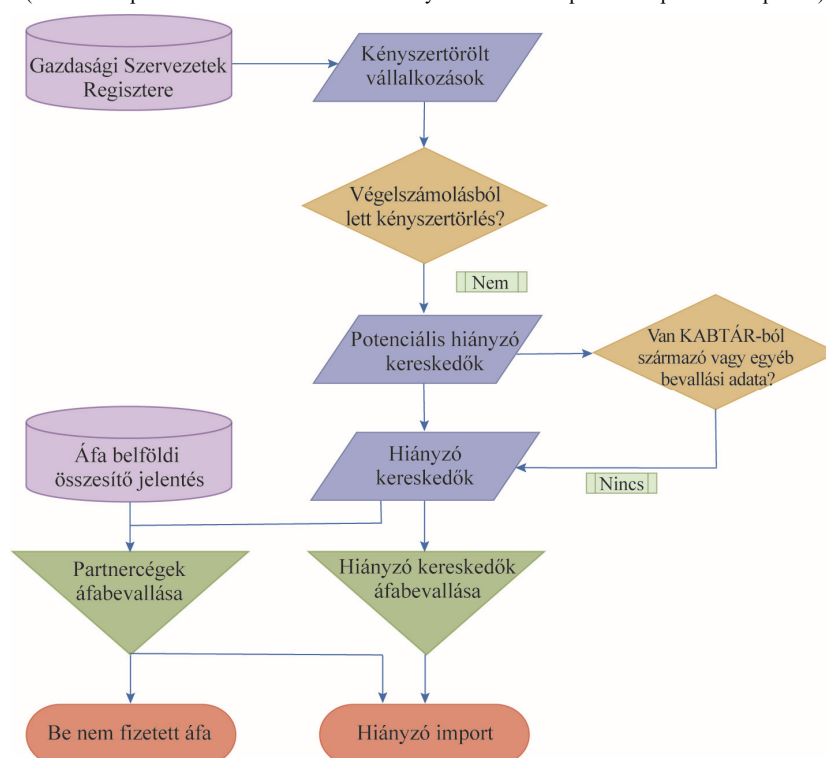
A kényszertörlés hosszabb időszakot is igénybe vehet. A 3. ábra a más vállalkozások áfabevallásának kiegészítő jelentésében partnerként szerepelt, kényszertörölt vállalkozások megoszlását tartalmazza aszerint, hogy hány hónap telt el a partnereik áfabevallásának kiegészítő jelentésében való utolsó megjelenésük és a megszüntetésük között. E periódus hosszának medián értéke 19 hónap, módusza pedig 22 hónap.

3. ábra. A kényszertörölt vállalkozások megoszlása az utolsó, partnerként elszámolt tranzakció és a kényszertörlés befejezése közötti időszak hossza alapján
(Distribution of forcibly cancelled enterprises by length of the period between the last transaction where the enterprise was recorded as a partner and the completion of the forced cancellation)

A 3. ábra alapján megállapítható, hogy az időszak végére (2019–2020) a kényszertörlés valószínűleg nem jó indikátor a MTIC-áfacsulás azonosítására. Ugyanakkor a feltárt eredmények által mégis képet kaphatunk az eltitkolt áfa nem megfigyelt importhoz viszonyított arányáról. A 4. ábra az általunk alkalmazott módszer folyamatábráját mutatja be.

4. ábra. A kényszertörölt vállalkozások és a partnercégek adatai alapján készített becslés folyamata (Estimation process based on data from forcibly cancelled enterprises and partner companies)

2.2. VIES- és a belföldi áfaadatok összevetése

A VIES-adatbázis a magyarországi és az EU-s (külföldi) gazdasági szereplők közötti kereskedelmi tranzakciókat tartalmazza. Az adatokból azonosítható a célország és az is, hogy termék vagy szolgáltatás exportjáról/importjáról van-e szó.

Vizsgálatunkhoz éves szintre aggregált, termékekre és szolgáltatásokra vonatkozó, 2015–2020-as adatokat kérdeztünk le a VIES-adatbázisból, majd összefűztük őket a vállalkozások szintén éves szintre aggregált, áfabevallásból számított EU-s

importadataival. Így egy olyan adatbázist kaptunk, amely minden évre vonatkozóan tartalmazza az egyes gazdasági szereplők, hazai áfabevallásban feltüntetett, Közösségen belüli importadatait és azokhoz kapcsolva az EU-s partnereik által jelentett releváns értékesítési adatokat.

A belföldi áfabevallási adatbázison a következő tisztítási lépéseket végeztük el:

1. Töröltük a csoportos áfabevallókat. Csoportosáfa-alanyiség esetében ugyanis a kapcsolt vállalkozások egy adószám alatt nyújtanak be áfabevallást a cégcsoport egészéről. A csoport tagjai között nincs áfafelszámítás és -levonás, amivel likviditási előny érhető el, és módosíthatóvá válik az áfalevonási hányad. Az ilyen vállalkozások adatai a hazai áfabevallásban csak csoportszinten állnak rendelkezésre, azokhoz nem lehet VIES-adatot rendelni. A csoportos áfaalanyok jellemzően nagyvállalatokból álló cégcsoportok. A hiányzó kereskedő tevékenységének lényege, hogy az adott tranzakció után „nyom nélkül eltűnjön”, ami azonban a csoportosáfa-alany kapcsolt vállalatoknál nem lehetséges.

2. A gazdálkodási formakód a szervezetek jogi forma szerinti osztályozásához használt nomenklatúra, amely a vállalkozásokon és az egyéni vállalkozásokon kívül a költségvetési és a nonprofit formában működő egységekre is vonatkozik. A gazdálkodási formakód szempontjából – véleményünk szerint – kizárólag a korlátolt felelősségű társasági formában működő vállalkozások jöhetnek számításba hiányzó kereskedőként. A többi gazdálkodási forma kevésbé teszi lehetővé a MTIC-áfacsulás elkövetését a felelősségi forma (például betéti társaság) és az alapítás nehézségei miatt (magas jegyzett-tőke-követelmény a zártkörűen és a nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében).

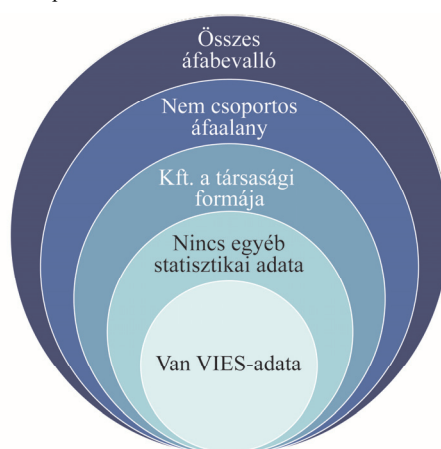
3. Azokat a vállalkozásokat sem tekintettük hiányzó kereskedőnek, amelyeknek a 2015–2020 évekre van megfigyelt (kibocsátási, folyó termelőfelhasználási) teljesítményadata vagy statisztikai állományi létszáma a KABTÁR-adatbázisban.

4. Adatválasztásunk hátránya, hogy a VIES-különbségadatokból megállapított hiányzó import problémás lehet a vizsgált időszak végén, mert ekkor az új vállalkozásoknak nem állnak rendelkezésre teljesítményadatai a korábbi időszakokra vonatkozóan. A 2019 után létrejött vállalkozások esetén emiatt a 2020–2021. évekre jelentett járulékbevallási adatok alapján szűkítettük a MTIC-áfacsulást potenciálisan elkövető vállalkozások halmazát. Előfordulhat ugyanis, hogy a vállalkozás, bár 2020-ban alakult, induláskor még nem kezdte meg a termelést, viszont 2021-re valószínűen már lesz valamilyen járulékbevallásból

származó adata, hiszen egy törvényesen működő cégnek általában van foglalkoztatottja.

Végül az előbbieken alapján szűkített hazai áfabevallási adatbázist összekapcsoltuk a VIES-adatokkal, és tanulmányoztuk a közöttük levő különbségeket. Az 5. ábra az említett halmazok kapcsolódásait illusztrálja.

5. ábra. A VIES- és a belföldi áfabevallási adatbázis kapcsolata
(Relationship between VIES and domestic VAT return databases)

A belföldi áfabevallási és a VIES-adatok különbsége viszonylag ritkán nulla. Ez többféle okra vezethető vissza, melyek folyamatos, szisztematikus vizsgálatára van szükség. Ennek következtében tehát nem állítható, hogy a hazai áfabevallási és a VIES-adatok különbségének összege megegyezik a MTIC-áfacsalással érintett import értékével. Bár a hibák elemzése, okuk feltárása és javítása túlmutat jelen kutatás keretein, mégis, azokat némileg kiszűrendő, az előbbieken szerint azonosított vállalkozások (a lesűkített halmaz) áfabevallási és VIES-adatainak különbségét összevetjük azon szervezetek releváns mutatójával, amelyek

- szintén korlátolt felelősségű társasági formában működnek,
- rendelkeznek teljesítményadattal a vizsgált időszakra,
- áfabevallási és VIES-adataik különbsége negatív.

A két halmaz esetében a belföldi áfabevallási és a VIES-adatok, valamint az ezek alapján számított EU-s import- és VIES-adatok arányának eloszlása nem normális, és nem is szimmetrikus. A normalitás elemzése Kolmogorov–Smirnov-teszttel végezhető. A sokaságokat, eloszlásuk miatt, a számtani átlagok nem reprezentálják

jól, és így összehasonlításuk megtévesztő lehet. Ezért mi egy másik középértéket, a mediánt választottuk e célra; és annak a két halmazra vonatkozó egyezőségét a csoportadatok rangsorolásán alapuló Kruskal–Wallis-tesztel elemeztük. A teszt hipotézisei a következők:

H_0 : A vizsgált sokaságok mediánja megegyezik.

H_1 : A vizsgált sokaságok mediánja különbözik.

A tesztstatisztika képlete a következő:

$$H = (N - 1) \frac{\sum_{i=1}^g n_i (\bar{r}_i - \bar{r})^2}{\sum_{i=1}^g \sum_{j=1}^{n_i} (r_{ij} - \bar{r})^2},$$

ahol n_i az i csoport elemszámát, r_{ij} a j elem összes elemből származtatott,

i csoportbeli rangszámát, N pedig az összes elemszámot jelenti. $\bar{r}_i = \frac{\sum_{j=1}^{n_i} r_{ij}}{n_i}$;

$\bar{r} = \frac{1}{2}(N + 1)$, vagyis az r_{ij} értékek átlaga. A tesztstatisztika elég nagy elemszám esetén χ_{g-1}^2 eloszlást követ.

2. táblázat

A Kruskal–Wallis-teszt eredményei
(Results of the Kruskal–Wallis test)

Év	Áfabevallási és VIES- adatok különbségének		EU-s import és VIES- adatok hányadosának	
	khi-négyzete	p -értéke	khi-négyzete	p -értéke
2014	614,55	0,000	805,75	0,000
2015	509,80	0,000	518,55	0,000
2016	302,78	0,000	567,02	0,000
2017	585,10	0,000	497,31	0,000
2018	512,19	0,000	495,26	0,000
2019	522,63	0,000	397,78	0,000
2020	521,64	0,000	501,31	0,000

A Kruskal–Wallis-teszt alapján a két sokaság mediánja minden vizsgált évben szignifikánsan eltér egymástól. Az elemszámokat és a változók mediánjait a 3. táblázatban közöljük.

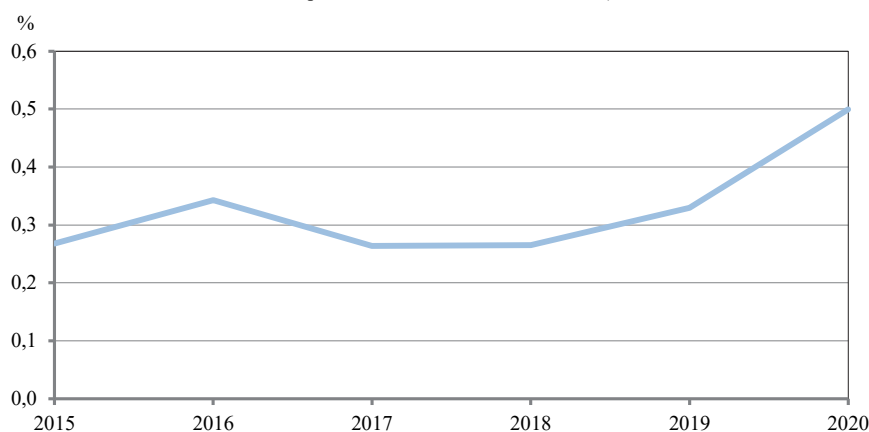
3. táblázat

A hiányzó és a nem hiányzó kereskedők halmazába került vállalkozások száma, valamint a belföldi áfabevallási és VIES-adataik különbségének, illetve az EU-s import- és VIES-adataik arányának mediánja
 (Number of missing and non-missing traders, the median difference between their domestic VAT return data and VIES data, and the median ratio of their EU import data to VIES data)

Év	Hiányzó kereskedőnek tekintett vállalkozások			Nem hiányzó kereskedőnek tekintett vállalkozások		
	száma	áfabevallási és VIES-adatainak különbsége (millió Ft)	EU-s import- és VIES-adatainak aránya (%)	száma	áfabevallási és VIES-adatainak különbsége (millió Ft)	EU-s import- és VIES-adatainak aránya (%)
2014	1 155	-5,12	0,00	48 933	-0,34	0,51
2015	791	-6,56	0,00	47 857	-0,35	0,44
2016	793	-7,79	0,00	70 120	-0,84	0,51
2017	781	-7,54	0,00	55 370	-0,30	0,50
2018	651	-8,56	0,00	59 276	-0,28	0,53
2019	647	-9,96	0,00	58 976	-0,38	0,29
2020	992	-4,05	0,00	64 065	-0,21	0,66

A 3. táblázat adatai alapján a nem hiányzó kereskedőnek tekintett vállalkozások esetében a cégek fele átlagosan 0,38 millió Ft-tal kisebb importot jelentett 2019-ben az áfabevallásában, mint a VIES-ben szereplő adat; az EU-s import és a VIES-adatok arányának mediánja pedig átlagosan 0,29 volt. A hiányzó kereskedő cégek előbbi mutatójának értéke ugyanebben az évben -9,96 millió Ft, az utóbbié pedig (mint a többi évben) nulla volt.

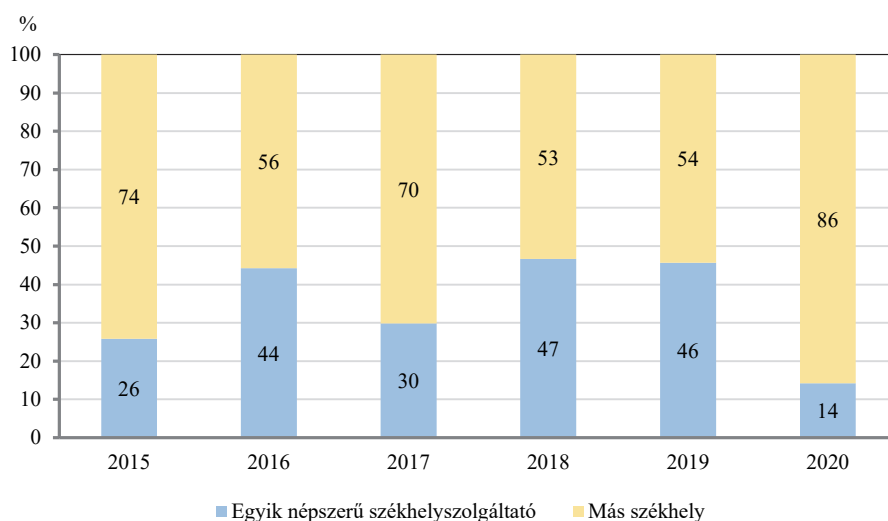
6. ábra. A belföldi áfabevallási és a VIES-adatokból becsült hiányzó import aránya a nemzeti számlákban elszámolt importhoz képest
 (Estimated ratio of missing imports from domestic VAT return and VIES data to imports recorded in national accounts)

Feltételezhető, hogy a nem hiányzó kereskedőnek tekinthető vállalkozások áfabevallási és VIES-adatainak eltérései egyéb hibákból fakadhatnak, melyek valószínűleg a hiányzó kereskedőknél is előfordulnak. Mivel e hibákra vonatkozóan csak a nem hiányzó kereskedőkre jellemző középértékek (mediánok) állnak rendelkezésünkre, a hiányzó kereskedők halmazából töröltük azokat a cégeket, amelyek áfabevallási és VIES-adatainak különbsége, illetve EU-s import- és VIES-adatainak aránya az egyes években nem haladja meg e mediánok értékét.

A VIES-adatbázis felhasználásával számított, nem jelentett import szélsőséges eloszlása és 2019–2020-as jelentős növekedése miatt indokoltnak tűnt a hiányzó kereskedő cégek egyedi vizsgálata is, melyek között kiemelkedően magas a székhelyszolgáltatóknál bejegyzett vállalkozások száma. A 7. ábra az egyik népszerű székhelyszolgáltatónál bejegyzett vállalkozások VIES-adatok alapján becsült hiányzó importjának arányát mutatja be a más címeken bejegyzett társaságokéhoz képest.

7. ábra. A belföldi áfabevallási és a VIES-adatokból becsült hiányzó import megoszlása az egyik népszerű székhelyszolgáltatónál és az egyéb címeken bejegyzett vállalkozások között
(Distribution of missing imports estimated from domestic VAT return and VIES data between companies registered at one of the popular domiciles and other addresses)

A cégek egyedi vizsgálata során sűrűn találtunk külföldi képviselőt, cégvezetőt jelentő vállalkozásokat; különösen sok ukrán és szerb illetőségű vezető tisztségviselőt, képviselőt azonosítottunk. Ezek a gazdasági társaságok jellemzően székhelyszolgáltatóknál vagy egyéb belvárosi címeken vannak bejelentve. A kelet-ázsiai kötődésű vállalkozások esetén ugyanakkor más a helyzet: inkább a kül- és kertvárosi címek a gyakoriak, a tisztségviselők, képviselők neve pedig az azonos címre bejegyzett

vállalkozásoknál különféle pozíciókban ismétlődik. Az azonos címre bejelentett cégek jellemzően hiányzó kereskedős áfacsalónak tekinthetők, mivel a hosszú ideje működő, „normál” adatszolgáltatási gyakorlattal rendelkező vállalkozásoknak rendszerint nem egy helyen van a székhelye.

Az egyik népszerű székhelyszolgáltató budapesti, VIII. kerületi címére a 2018-ban alapított cégek közül megközelítőleg 900, míg a XIV. kerületi címére csaknem 800 vállalkozást jegyeztek be. Ugyanez a székhelyszolgáltató 2018-ban több mint 4 000 újonnan bejegyzett cégnek adott otthont. A cégtemetőkben való kényszertörlés egy újabb jelenségre hívja fel a figyelmet: a megszüntetés előtt értékesített problémás cégek vezető tisztségviselőit a tranzakció mentesíti a negatív következmények alól. A vállalkozások cégtemetőknek történő értékesítése mellett gyakori a külföldi (EU-n kívüli) vezető tisztségviselők alkalmazása is, akik a cég törlésekor már nem elérhetők. Az egyik hírhedt cégtemető a kényszertörölt vállalkozásokra, azok jelentős száma miatt, névkonvenciót alkalmaz (például beszélő neveket sorszámmal: Kudarc1 Kft., Kudarc2 Kft.).⁵

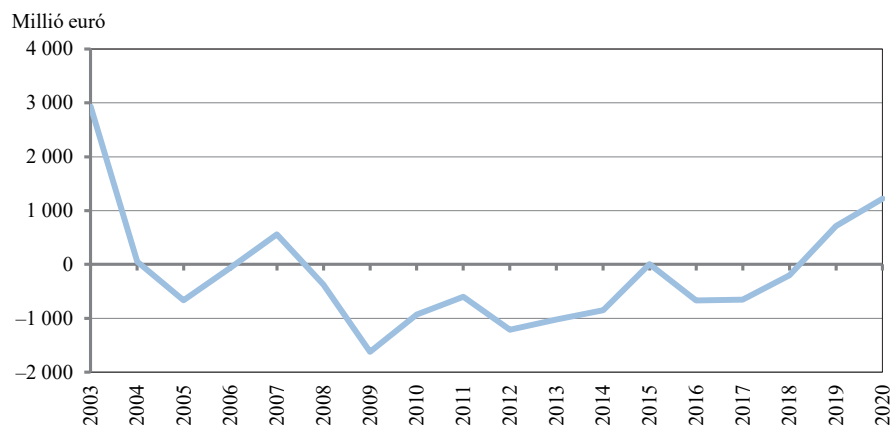
2.3. Tükörstatisztikák használata

A tükörstatisztikák alkalmazása során feltételeztük, hogy a külkereskedelmi adatok áttekintéséből következtethetünk a MTIC-áfacsalás időbeli alakulására. Ezért a 2003 és 2020 közötti időszakra letöltöttük az Eurostat DS-645593 számú adatbázisából Magyarország exportáló országok szerinti importadatait, és összevetettük őket az EU-tagállamok hazánkba irányuló exportjának adataival. E vizsgálat időhorizontja azért tér el a korábbiaktól, mert úgy gondoljuk, hogy hosszabb időszoron a tendenciák könnyebben azonosíthatók.

A 8. ábrán látható, hogy több évben is, például 2019-ben és 2020-ban a tagállamok exportadatainak értéke Magyarország relációjában meghaladta a hazai statisztikákban szereplő, Közösségből származó importét. Az export és import különbsége országonként számottevő, ám időbeli alakulása nem mutat szabályszerűséget. A 2015. évi adatokat a 9. ábra mutatja be.

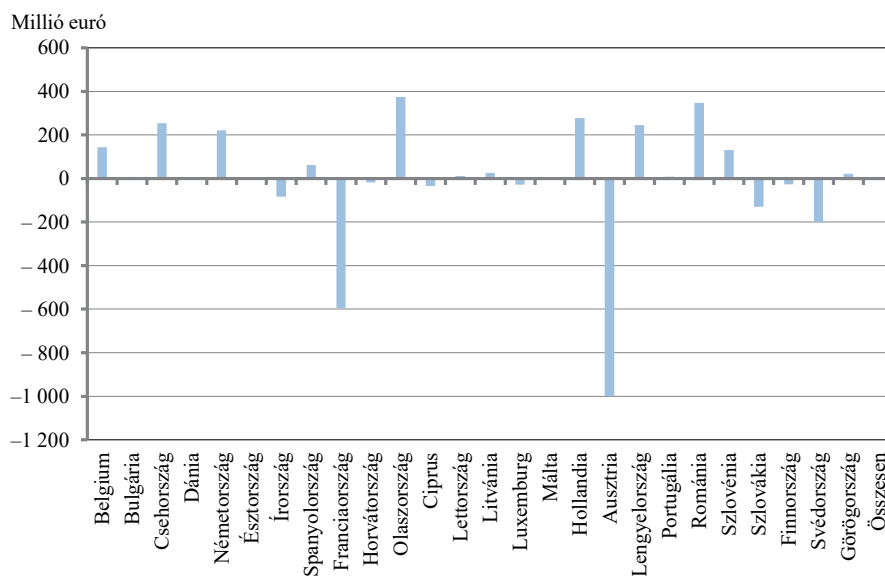
⁵ A példák fiktívek.

8. ábra. Az EU-tagállamokból Magyarországra irányuló export és a Magyarország által elszámlolt, Közösségből származó import különbsége
(Difference between exports to Hungary from EU Member States and Community imports accounted for by Hungary)

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatai alapján.

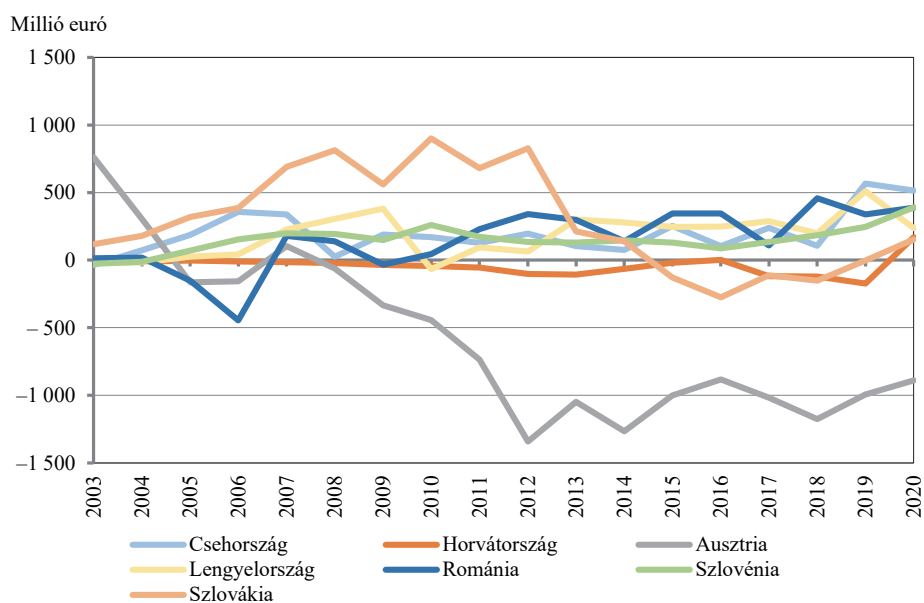
9. ábra. Az EU-tagállamokból Magyarországra irányuló export és a Magyarország által elszámlolt, Közösségből származó import különbsége exportáló országok szerint, 2015
(Difference between exports to Hungary from EU Member States and Community imports accounted for by Hungary by exporting country, 2015)

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatai alapján.

A környező országok Magyarországra vonatkozó exportadatai és a hazánk által elszámlolt, tőlük származó import 2003 és 2020 közötti eltéréseit a 10. ábrán tekinthetjük át.

10. ábra. A környező EU-tagállamokból Magyarországra irányuló export és az azoktól származó, Magyarország által elszámlolt import különbsége
(Difference between exports to Hungary from the neighbouring EU Member States and imports from them, accounted for by Hungary)

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatai alapján.

A 10. ábrán látható, hogy az országok szerinti aszimmetria nem tendenciózus. Feltételezhető, hogy a különbségeknek a MTIC-áfacsaláson túl más okai is vannak, melyek nagyságukra és előjelükre tekintettel feltétlenül további vizsgálatot igényelnek. Mindezek miatt a tükörstatisztikai adatok nem megfelelőek a MTIC-áfacsalás nagyságának becslésére.

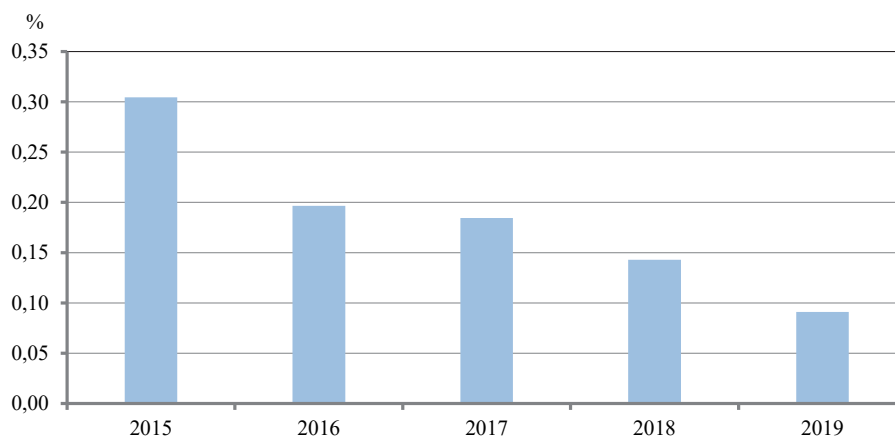
3. MTIC-áfacsalás miatt szükséges nemzetiszámla-kiigazítások a 2015–2020. évekre

A MTIC-áfacsalások szintjét a termelési és a jövedelemszámla összeállítása során, a nem megfigyelt importot pedig az import kiigazítása érdekében szükséges

meghatározni. Véleményünk szerint az áfacsalás becslésére a kényszertörölt vállalkozások és partnereik 2.1. alfejezetben ismertetett adatai használhatók fel, a nem megfigyelt import meghatározásához pedig a 2.2. alfejezetben bemutatott áfabevallási és VIES-adatok közötti különbségek, mivel azok jól köthetők a tranzakció időpontjához, illetve jobban tükrözik az elemzési időszak végén a valós folyamatokat a kényszertörlési eljárásához szükséges idő miatt. Mint ahogy azt a 3. ábránál már jeleztük, a partneradatokban való utolsó megjelenés és a kényszertörés közötti időszak módusza 22 hónap, vagyis a becslés elvégzésének időpontját megelőző két évre a kényszertörölt vállalkozások adatai valószínűleg kevésbé megbízhatók. A tanulmányban ismertetett becslés 2021-ben készült, emiatt a kényszertörölt vállalkozások adatai 2018-ig tekinthetők megbízhatónak. A VIES-adatokon alapuló módszer hátránya azonban, hogy az áfabevallási és a VIES-adatok közötti különbség számos egyéb hibát is tartalmazhat, melyek azonosítása és az adatok tisztítása még nem megoldott.

A 2015 és 2018 közötti időszakra végzett becslés eredményei alapján a MTIC-áfacsalás miatt nem jelentett import a nemzeti számlákból hiányzó import 44-56 százaléka tehető. Ugyanebben a periódusban a hiányzó import átlagosan 52 százalékat tették ki a MTIC-áfacsalások, mely érték magasabb, mint a legmagasabb áfakulcs (27%). Ez azzal magyarázható, hogy a hiányzó kereskedők egy részének áfabevallásában szerepel az import (bár az adót nem fizetik meg), így az része a nemzetgazdaság importadatának is. Számunkra azonban a hiányzó importtétel a fontosak. Becslésünk alapján a hiányzó importtétel az import százalékában a 11. ábra szerint alakultak 2015 és 2020 között.

11. ábra. Importkiigazítás az import százalékában
(Import adjustment as a percentage of imports)

Megjegyzés. Mivel a kényszertörlési eljárások időigényének módusza 22 hónap, a tanulmány írásának időpontjában nem állt elegendő adat rendelkezésre 2020-ra vonatkozóan, hogy megbecsülhessük a be nem fizetett áfát.

A MTIC-áfacsallások importhoz viszonyított arányának alakulása 2015-től kezdve csökkenő tendenciát mutat. Ez összefügghet az Elektronikus Közútiáruforgalom-ellenőrző Rendszer 2015. évi bevezetésével, illetve az azt követően hozott gazdaságfehérítő intézkedésekkel, amelyeket *Ritzlné Kazimir* és *Máténé Bella* mutatnak be [2020] tanulmányukban.

4. Összefoglalás

A MTIC-áfacsallások jelentős problémát jelentenek a Közösségen belül, mivel jelentős áfabevétel-kieséssel járnak. Legfontosabb formáik a körhinta- és a felvásárlásos áfacsallás. A hiányzó kereskedő vállalkozások ezek egyike esetén sem fizetnek áfát az importhoz, és behozataluk egy része vagy akár egésze hiányozhat a hivatalos statisztikákból. A tanulmányban ezért arra tettünk kísérletet, hogy megvizsgáljuk, mekkora lehet a MTIC-áfacsallások miatt nem megfigyelt import és be nem fizetett áfa.

Ehhez először a rendelkezésre álló adatforrásokat vettük számba. A hiányzó kereskedőket két megközelítés szerint azonosítottuk. Az első a kényszertörölt vállalkozások halmazából indult ki, és azt szűkítette a végelszámolásból kényszertörölt, valamint azon vállalkozások vizsgálatból való kizárásával, melyek rendelkeznek korábbi teljesítményadatokkal. Az így kapott szűkített halmazra vonatkozóan a be nem fizetett áfa és a hiányzó import nagyságát áfabevallások alapján becsültük, belföldi partneradatok felhasználásával azonosítva a nem jelentett importot.

A második megközelítés a belföldi áfabevallásban jelentett közösségi importadatok és a VIES Magyarországra irányuló közösségi exportadatainak különbségén alapul. Az eszerint azonosított, importhoz egy részét vélelmezhetően nem jelentő vállalkozások halmazát úgy szűkítettük tovább, hogy figyelmen kívül hagytuk a korábbi időszakokban gazdasági teljesítménnyel rendelkező vállalkozásokat, valamint a belföldi áfabevallási és a VIES-adatok különbségének számszerűsített hibáját.

Az első megközelítéssel a be nem fizetett áfa hiányzó importhoz viszonyított arányát becsültük, a másodikkal pedig a nemzeti számlákból hiányzó import nagyságára készítettünk becslést a 2015–2020-as évekre. A nem jelentett import a nemzeti számlákban elszámolt import 0,05–0,35 százaléka között szóródott, míg a hiányzó áfa a nem jelentett import átlagosan 52 százalékát tette ki a vizsgált időszakban (miközben a legmagasabb alkalmazott áfakulcs 27 százalék volt). Ez utóbbi annak a következménye, hogy a hiányzó kereskedők egy része az importot ugyan jelenti az áfabevallásában, az arra jutó áfát azonban nem fizeti be.

Irodalom

- ABUKARI, A. – TURKSEN, U. [2021]: *Countering VAT Fraud in the EU: Is There a Reason To Be Hopeful in Germany?* https://protax-project.eu/protax_publications/countering-vat-fraud-in-the-eu-is-there-a-reason-to-be-hopeful-in-germany/
- AINSWORTH, R. T. [2010]: VAT fraud: MTIC & MTEC – The tradeable service problem. *SSRN Electronic Journal*. Working Paper No. 10-39. Boston University. Boston. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1708080>
- ARONWITZ, A. A. – LAAGLAND, D. C. G. – PAULIDES, G. [1996]: *Value-added Tax Fraud in the European Union*. WODC-Ministry of Justice. Kugler Publication. Amsterdam, New York.
- AZ EURÓPAI UNIÓ HIVATALOS LAPJA [2010]: *A Tanács 904/2010/EU rendelete (2010. október 7.) a hozzáadottérték-adó területén történő közigazgatási együttműködésről és csalás elleni küzdelemről (átdolgozás)*. L 268. Október 12. 1–18. old. https://doi.org/10.3000/17255090.L_2010.268.hun
- BORSELLI, F. [2011]: *Organised VAT Fraud: Features, Magnitude, Policy Perspectives*. Bank of Italy Occasional Papers. No. 106. <https://ssrn.com/abstract=1966015>
- BUTU, I. – BREZEANU, P. – GHETU, A.-R. [2020]: Reverse charge and VAT gap – A mechanism to tackle intra-Community VAT fraud. In: *Brătianu, C. – Zbucnea, A. – Anghel, F. – Hrib, B. (eds.): Strategica. International Academic Conference – Eighth Edition – Bucharest, October 15–16, 2020*. Tritonic Publishing House. Bucharest. pp. 396–410.
- CNOSSEN, S. [1990]: Taxing value added: The OECD experience. *International VAT Monitor*. 5 May. pp. 2–16.
- EUROPEAN COMMISSION [2018]: *The Concept of Tax Gaps, Report III: MTIC Fraud Gap Estimation Methodologies*. <https://ketlib.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/ket/3733/KP0518067ENN.en.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- EUROPOL [2019]: *MTIC (Missing Trader Intra Community) Fraud*. www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/mtic-missing-trader-intra-community-fraud
- EUROSTAT [2005]: Eurostat's Tabular Approach to Exhaustiveness. Guidelines. Luxembourg. <https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=739814884&fo=0&ext=intconsult>
- FEDELI, S. – FORTE, F. [2011a]: *EU VAT Frauds*. Working Paper No. 129. Sapienza Università di Roma. Roma.
- FEDELI, S. – FORTE, F. [2011b]: International VAT fraud: The carousel game. *Journal of Modern Accounting and Auditing*. Vol. 7. No. 3. pp. 211–226.
- FEDELI, S. – FORTE, F. [2012a]: A game theoretic approach to cross-border VAT evasion within EU member states and its relationship with the black economy. *Economic Analysis & Policy*. Vol. 42. No. 2. pp. 209–220. [https://doi.org/10.1016/S0313-5926\(12\)50021-4](https://doi.org/10.1016/S0313-5926(12)50021-4)
- FEDELI, S. – FORTE, F. [2012b]: Border tax adjustment without borders: The EU carousel of VAT fraud. *Review of Economic and Finance*. Vol. 2. pp. 55–70.
- FRUNZA, M.-C. – GUEGAN, D. – THIEBAUT, F. [2010]: *Missing Trader Fraud on the Emissions Market*. CES Working Papers. No. 2010.71. Documents de Travail du Centre d'Economie de la Sorbonne. Université de Paris. Paris. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00523512/file/10071.pdf>

- FRUNZA, M.-C. [2019]: *Value Added Tax Fraud*. Routledge. New York.
- JAKOBSSON, O. [2013]: *Missing Trader Fraud in the EU*. Graduate Thesis. Lund University. Lund.
- KEEN, M. – SMITH, S. [2007]: *VAT Fraud and Evasion: What Do We Know, and What Can be Done?* IMF Working Paper WP/07/31. International Monetary Fund.
<https://doi.org/10.5089/9781451865950.001>
- KRZIKALLOVÁ, K. – TOŠENOVSKÝ, F. [2020]: Is the value added tax system sustainable? The case of the Czech and Slovak Republics. *Sustainability*. Vol. 12. No. 12. Article No. 4925.
<https://doi.org/10.3390/su12124925>
- LAMENSCH, M. – CECI, E. [2018]: *VAT Fraud: Economic Impact, Challenges and Policy Issues*. (Study Requested by the TAX3 Committee). European Union. Brussels.
<https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/156408/VAT%20Fraud%20Study%20publication.pdf>
- MAGYAR KÖZLÖNY [2006]: *A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény*. 1. sz. Január 4. 99–161. old.
- MAGYAR KÖZLÖNY [2013]: *2013. évi CCLII. törvény egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybelépésével összefüggő módosításáról*. 222. sz. December 30. 88825–88996. old. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/ee323574e7214dc24a9d23e3764c022d288da1ff/megtekintes>
- MURAI B. – RITZLNÉ KAZIMIR I. [2011]: A nem megfigyelt gazdaság mérésének lehetőségei. *Statisztikai Szemle*. 89. évf. 5. sz. 501–522. old.
- PODLIPNIK, J. [2012]: Missing trader intra-Community and carousel VAT frauds – ECJ and ECtHR case law. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*. Vol. 8. pp. 457–472.
<http://dx.doi.org/10.3935/cyelp.08.2012.135>
- RITZLNÉ KAZIMIR I. – MÁTÉNÉ BELLA K. [2020]: A gazdasági és a szabályozási környezet változásának hatása az áfaelkerülés 2006 és 2016 közötti alakulására Magyarországon. *Statisztikai Szemle*. 98. évf. 2. sz. 107–132. old. <http://dx.doi.org/10.20311/stat2020.2.hu0107>
- SÓLYOM B. [2015]: *Az adócsalás és az adóelkerülés elleni harc az Európai Unióban az általános forgalmi adózás területén különös tekintettel az Európai Bíróság joggyakorlatára*. Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem. Budapest.
- SZABÓ, B. [2019]: Grouping of misconduct types in case of VAT fraud. *Magyar Rendészet*. XIX. évf. 1. sz. 101–116. old.